

Т. Ляшенко

ПОЛІТИЧНІ РЕФОРМИ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

Говорячи про реформування політичної сфери в країнах Центральної Азії необхідно відмітити, що сам інститут влади в регіоні був «продуктом» та правонаступником радянської тоталітарної системи управління.

В перші роки незалежності влада в країнах регіону була передана партійно-господарській номенклатурі. Таким чином, «старі комуністичні кадри, не лише не пішли з політичної арени, але й навпаки, колишня політична еліта практично без боротьби, міцно зайняла своє місце в нових політичних реаліях»¹. Знаходячись в одному і тому самому географічному регіоні, ще нещодавно п'ять держав Центральної Азії були частиною єдиного економічного простору. Народи Центральної Азії мають багато спільного: спільна історія, релігія, мови, етнічна приналежність (за виключенням таджиків), спосіб життя, суспільний устрій, менталітет та світогляд. Країни також мають спільні фактори, які загострюють соціальну напругу в цілому регіоні: це демографічний фактор, бідність, територіальні суперечки, спільне використання водних ресурсів тощо.

Центральна Азія, територія якої займає приблизно 4 мільйони квадратних кілометрів і знаходиться на перехресті доріг між Китаєм, Росією, Україною, Іраном та Афганістаном, має надзвичайно важливе стратегічне значення. Вона є важливим виробником енергії (нафти, газу, вугілля та гідроелектрики), володіє величезними запасами мінералів

¹ Защита власти в Центральной Азии – использование террора в качестве предлога? Видение неправительственной организации из Кыргызстана // <http://www/fti.org.kg>

та корисних копалин. Їх більша частина знаходиться в Каспійському морі, на території Казахстану, Туркменістану, менше – в Узбекистані. Більша частина території – пустині (включаючи високогір'я). Тим не менш, більша частина населення зайнята у сільськогосподарському секторі. 56 мільйоні жителів Центральної Азії проживають у долинах річок Амудар'я та Сирдар'я. У Ферганській Долині, яка складає один відсоток землі центральноазіатського регіону, проживає більше однієї п'ятої всього населення Центральної Азії.

Хоча з моменту проголошення незалежності кожна країна обрала свій власний шлях забезпечення внутрішньої стабільності та економічного розвитку, питання загального розвитку включають питання побудови держави, питання економічного та соціального розвитку в перехідний період, а також необхідність розвитку демократичних інститутів.

Спочатку перспективи реформування економічних та політичних інститутів в державах Центральної Азії оцінювались як досить низький, не було конкретної позиції відносно того, які стратегії розвитку будуть для них найбільш доречними. Не дивлячись на високий рівень освіти, надзвичайно сильна залежність економіки від природних ресурсів, відкидала ці країни майже до рівня слаборозвинених. Проте, коли деякі з цих держав пройшли міжнародну експертизу, стали превалювати більш оптимістичні прогнози. Наприклад, Казахстан та Киргизія випереджали Росію з багатьох макроекономічних показників. Керівництво Киргизії погодилося перетворити країну у свого роду полігон для перевірки ефективності реформ і першою на пострадянському просторі зайнялась реструктуризацією фінансової системи. Казахстан, маючи найпотужніший банківський сектор серед країн колишнього СРСР, прийняв революційну програму приватизації, Узбекистан також сприйняв певні економічні заходи.

З усіх країн центральноазіатського регіону Киргизія, за оцінками міжнародних експертів, мала найкращі перспективи. «Значення індексу оцінки політичних та інституціональних перетворень, який визначається Всесвітнім банком для країн, що входять у Міжнародну асоціацію розвитку, у 2001 р. дозволило віднести Киргизію до третього рівня, в той час як Узбекистан та Таджикистан – лише до п'ятого»².

До середини 1990-х років Киргизстан просувався в напрямку

² Олкот М.Б. Второй шанс Центральной Азии. – Москва; Вашингтон, 2005. - С.135.

створення демократичної держави, і ця трансформація відбувалась майже паралельно процесам у країнах Центральної Європи, таких як Румунія, Болгарія та Словаччина. Стратегія подолання бідності, яку уряд Киргизії розробив спільно з Всесвітнім банком у 2001 р., передбачала багато політичних реформ. Зокрема, це були програми підвищення ефективності роботи місцевих органів влади та поступового переходу від призначення багатьох місцевих керівників до їх виборності. Існувала плани перегляду елементів радянської системи для заміни їх більш демократичними. Окрім цього, важливою частиною програми подолання бідності повинно було стати проведення багатоаспектної антикорупційної політики, яка передбачала навчання та підвищення кваліфікації співробітників місцевих слідчих органів, судів та поліції.

Киргизія – єдина країна в Центральній Азії, в якій громадська думка примусила уряд змінити політику. Поведінка Аскара Акаєва ставала все більш автократичною, що й спровокувало перші заворушення ще на початку весни 2002 р. Політичний процес в Киргизстані зазнає період важкої кризи. По-перше, під час виборів новою владою була задекларована політична реформа, що передбачає трансформацію президентсько-парламентської республіки у парламентсько-президентську. Проте після виборів президента 10 липня 2005 року ситуація змінилась. Курманбек Бакієв, який став президентом значною мірою через те, що Фелікс Кулов віддав на його користь свою велику популярність у країні, зараз не бачить сенсу в тому, щоби віддавати владу прем'єр-міністру.

В листопаді-грудні 2006 р. у Киргизстані були прийняті дві нові редакції Конституції Киргизстану. Перша, прийнята у період проведення мітингів опозиції, розширювала повноваження парламенту та уряду, скоротивши повноваження президента. Цей варіант був названий компромісним, так як при зміні повноважень президент та парламент зберігали свої позиції до закінчення терміну їх повноважень у 2010 році. Період до 2010 року називався перехідним. Між тим, наявність у новій редакції низки суперечливих моментів, що стосувалися уряду, привела до відставки кабінету міністрів 19 грудня, створивши тим самим прецедент розробки та прийняття нової редакції Конституції. Останній варіант Основного закону розширює повноваження президента та скорочує, особливо в період до 2010 року, повноваження парламенту.

Зараз продовжує знижуватися рівень життя людей і в столиці, і тим більше, в провінції. Іноземних інвестицій майже немає.

Значних інвесторів відлякує незрозуміла економічна перспектива та відсутність політичної стабільності в країні. Варто зазначити, що використання щорічної ренти за американську військову базу Манас – це 200 млн. дол., складає 60% доходів бюджету країни.

Політична система в Казахстані нагадує киргизьку: в обох країнах вже є доволі сильні громадянські інститути, політична та економічна еліта частково роздроблені. Але суттєва відмінність полягає в тому, що більша частина політичної еліти Казахстану поки що не бажає псувати відносини з президентом. Частина впливових членів еліти підтримують проведення політичних реформ, до того ж управлінська номенклатура переважно складається з етнічних казахів, для яких принцип поваги до старших не порожній звук. І хоча процес здійснення політичних реформ в Казахстані значною мірою регулюється зверху тим не менш, навіть на думку західних дослідників «...Казахстан – не авторитарна країна. Хоча Казахстан, звичайно, не демократія, його громадянам надані досить широкі свободи та можливість розпоряджатись своїм особистим простором, причому це стосується усіх етнічних груп. Прості громадяни не бояться, що їх будуть переслідувати органи безпеки...»³

Казахстан одним з перших подолав економічну кризу, викликану розвалом РСР. «У 2004 р. почалося стійке економічне зростання, середній прибуток на душу населення в 2003 р. досяг 1780 дол., що вивело Казахстан по цьому показнику на друге місце в СНД (після Росії)»⁴.

Президент Казахстану абсолютно впевнений в майбутньому як своєї країни, так і своєму особисто. «До 2030 року, я впевнений, Казахстан, стане Центральноазіатським Барсом і слугуватиме прикладом для інших країн, що розвиваються. ...У 2030 році наші нащадки житимуть у країні, яка вже не перебуватиме на задньому плані світових подій. Казахстан як центр Євразії відіграватиме роль економічної і культурної сполучної ланки між трьома швидко зростаючими регіонами – Китаєм, Росією і мусульманським світом»⁵. Скоріш за все підґрунтя для такої впевненості є. В країні функціонує фондова біржа, правила якої складені на основі правил Комісії з цінних паперів та бірж США; приватизація малих та середніх

³ Там само. – С.185.

⁴ Там само. - С.110

⁵ Назарбаєв Н. В потоці історії. Казахстан – 2030: Процвітання, безпека і покращання добробуту всіх казахстанців: Послання Президента країни народу Казахстану. Критичне десятиріччя. – К.: Етнос, 2006. – С. 201, 204.

підприємств фактично закінчилась; на сьогодні у приватному секторі працює біля 50% населення; реформована податкова система та підвищений рівень збору податків; також реорганізована пенсійна система. Загалом, хоча Казахстан і вважається країною з середніми прибутками, у ньому є можливість розвинути сильну економіку, адже вже зараз темпи росту ВВП в республіці найвищі в регіоні. І це пояснюється не лише високими світовими цінами на нафту та збільшенням її видобутку. «Підставою для довіри до програмних заяв Н.Назарбаєва є те, що за період свого існування, як незалежної держави Казахстан пройшов всі етапи створення та укріплення інститутів державного управління, успішно здійснив правову та фінансово-банкову реформу, суттєво зміцнив економічний потенціал та завоював визнання як надійний діловий партнер у міжнародного співтовариства. Всі ці реформи стали головним фактором, який забезпечує стабільний громадянський мир, злагоду та територіальну цілісність країни»⁶.

Тим не менш, в січні в країні відбулись неочікувані зміни. 8 січня уряд Даніала Ахметова пішов у відставку. Явних причин зміни уряду Казахстану не прослідковується. Навпаки, ще в грудні уряд Даніала Ахметова характеризувався як такий, що з поставленими задачами справляється: «Факти та цифри, які характеризують сучасний стан Казахстану, виступають ...аргументами на користь вірності курсу реформ, що проводиться в країні, направлений на випереджувачий розвиток та досягнення поставленої головою держави мети по входженню Казахстану в число 50 найбільш конкурентноздатних країн світу. І, треба сподіватись, майбутній рік, його «свиню» не підкладе»⁷. Вже 10 січня президент Нурсултан Назарбаєв вніс кандидатуру віцепрем'єра Каріма Масімова на посаду прем'єр-міністра. Депутати обох палат парламенту підтримали цю кандидатуру одноголосно.

Політична система Узбекистану заснована на уяві про те, що у східній країні демократія не може виглядати так, як вона виглядає в західних країнах. Президент країни Іслам Карімов є ідеологом узбецького «демократичного колективізму». «Узбекистан – держава, що обрала свій, самостійний шлях розвитку. Цей шлях у всьому світі визнаний як «узбецька модель» державного та суспільного будівництва. Одна з основних його характеристик

⁶ Джангужин Р. Экономическая структура Казахстана как ресурс взаимовыгодного партнерства // Зеркало недели. 3 февраля 2007 г.

⁷ Володин П. Правительство Ахметова – долгожитель // Аргументы и факты. Казахстан. 27 декабря 2006 г.

полягає в системному перетворенні суспільства не революційним, а еволюційним шляхом, послідовно.

Ісламом Карімовим були науково обгрунтовані п'ять принципів реформування суспільства.

Перший принцип: Пріоритет економіки над політикою. Економічні реформи не повинні підкорятися будь-якій ідеології, внутрішні та зовнішні економічні відносини повинні бути вільними від неї.

Другий принцип: Держава – головний реформатор. Вона зобов'язана визначати головні напрямки реформ, виробляти політику оновлення та перетворень, послідовно перетворюючи її в життя.

Третій принцип: Верховенство закону у всіх сферах суспільства. Прийняті демократичним шляхом Конституція та закони повинні дотримуватись всіма без виключення.

Четвертий принцип: Проведення сильної соціальної політики з врахуванням демографічної ситуації в країні. Одночасно з запровадженням ринкових відносин необхідно приймати дієві заходи соціального захисту населення, особливо малозабезпечених родин, дітей та людей похилого віку.

П'ятий принцип: Перехід до ринкових відносин здійснюється еволюційним шляхом з врахуванням об'єктивних економічних закономірностей, послідовно, продумано, поетапно.»⁸

Основним елементом узбецького суспільства оголошена махалля (грумада). Прийнятий у квітні 1999 року закон про органи місцевого самоврядування, з одного боку, поставив махаллю в залежність від органів виконавчої влади, а з іншого – наділив голів махаллінських комітетів широкими повноваженнями, що передбачають навіть втручання в приватне життя громадян.

Хоча конституція Узбекистану передбачає розподіл влади, її законодавча та судова гілки знаходяться під контролем виконавчої, а точніше – президента республіки, який має ще й законодавчі повноваження. Парламент (Олій Меджліс) складається з двох палат. Депутати нижньої палати (120 осіб) обираються за партійними списками. Депутати верхньої палати представляють області республіки, Ташкент та Республіку Каракалпакстан (по шість осіб від територіального утворення) Згідно з національним законодавством, сесії Олій Меджлісу відбуваються не постійно, а «за потребою, але

⁸ Ідея національної незалежності: основні поняття і принципи. – Ташкент, 2003. – С. 35-36.

не менше, ніж тричі на рік».

Конституція Узбекистана – єдина серед країн СНД, яка навіть не передбачає можливості відсторонення Голови держави через імпічмент. Вважається, що зміна влади в Узбекистані шляхом революції абсолютно виключена. Тим не менш, Іслам Карімов балансує зараз між кількома провідними клановими угрупованнями, що мають явний регіональний характер. На даний момент в Узбекистані при владі в основному представлено два клани: вихідці з Ташкента та Самарканда.

Як і в багатьох інших країнах перехідного типу основна загроза стабільності країни полягає у соціально-економічній сфері та пов'язаним з нею зростанням екстремістських настроїв. Узбекистан - випереджає за кількістю населення всі інші країни Центральної Азії. В країні мешкає 26 мільйонів осіб, з яких 72 відсотка – узбеки, росіян – 8, таджиків – 5, казахів – 4, татар – 2 відсотки. Всього в Узбекистані проживають представники 130 національностей. Рівень середньої заробітної плати по республіці не перевищує 25-30 доларів. Мінімальна зарплата – 4 долари. У бюджетній сфері середня зарплата 15 доларів. Більше як 80% населення Узбекистана проживають за межею бідності. Рівень безробіття в країні сягає півтора мільйона осіб. Чисельність узбеків, що виїхали за межі республіки, в основному в країни СНД, також дорівнює приблизно півтора мільйона осіб. За рівнем корупції Узбекистан займає 114-е місце серед 145 країн у світовому рейтингу корумпованих країн. Заради справедливості слід зазначити, що дана проблема стоїть перед всіма центральноазіатськими країнами. Казахстан та Киргизія займають 122-е місце, Таджикистан та Туркменістан – 133-е.

Після набуття незалежності, Узбекистан зіткнувся з низкою складних завдань, пов'язаних з переходом до ринкової економіки, інтеграцією в світову економічну систему. Як і інші республіки колишнього СРСР, Узбекистан проводить реформування економічної та політичної систем. Перспективи та економічний потенціал цієї держави досить суперечливі. З одного боку, країна має багаті людські та природні ресурси. Узбекистан – один з найбільших світових виробників бавовни та золота. Запаси в Узбекистані газу, нафту та газ-конденсату оцінюються в 1,052 трильйона американських доларів.

З іншого боку, стан узбецької економіки оцінюється як складний. Рівень виробництва в республіці, не дивлячись на зниження спаду, залишається на низькому рівні. З перших днів незалежності

керівництво Узбекистана намагається побудувати ефективну економічну систему. Але виявилось надзвичайно важко подолати наслідки командно-адміністративної системи та створити нову і ефективну. До того ж, порівнюючи економічні перетворення в різних країнах СНД, слід відмітити, що Уряд Узбекистана вирізняється своїм консерватизмом у підході до соціально-політичних реформ.

Взагалі, статус Узбекистану сильно постраждав через неповагу до світових стандартів демократії. Проте влада Узбекистану не погоджується з негативною трактовкою подій в Андіжані та вважає, що події в цьому місті мали на меті силове захоплення влади в країні. Європейський Союз на знак протесту проти дій влади Узбекистану під час подій в Андіжані ввів заборону на поставку зброї в цю країну, а також вирішав обмежити видачу віз високопосадовцям Узбекистану для поїздок у Європу.

Країнам Центральної Азії вдалось почати процес державного будівництва, зберігши при цьому складні адміністративні структури. Існування працездатних адміністративних органів від вищих до найнижчих рівнях на місцях помітно полегшило вирішення проблем соціального забезпечення, навіть при тому, що бюрократи іноді виявлялися невідповідними до вирішення нових фінансових проблем. Винятком є Таджикистан, де громадянська війна фактично була війною між регіонами. В результаті переможці усунули від управління людей здібних, але таких, що підтримували протилежний бік. Війна підірвала довіру народу до уряду. Складність в процес реформування як економічної, так і соціально-політичної сфери додає і той факт, що Таджикистан є найізолюванішою країною регіону, що робить її залежною від інших країн, а надто від Узбекистану. Але найважливіша проблема, яка гальмує будь-які реформи і перетворення, - це те, що Таджикистан вже має всі ознаки «наркостану». Зі збільшенням виробництва опіуму та героїну в Афганістані транзит героїну через Таджикистан також набуває обертів.

Таджикистан намагається вигідно використовувати потенціал своїх річок, які можуть бути суттєвим джерелом національного прибутку. Реалізація проектів будівництва гідроелектростанцій Рогунської, Сангтуда-1 та Сангтуда-2 забезпечить країну енергією, яку також можна буде і експортувати. Вже завершені проекти на річках Зарафшан, Вахш та Панжруд. Алюмінієва фабрика, яка, до речі, обладнана за останнім словом техніки, забезпечила зайнятість десяткам тисяч робітників. Будівництво доріг та мостів стратегічного

та міжнародного значення також має першочергове значення. Траси, які планується побудувати – Куляб-Хорог-Кала та Душанбе-Джаргнал-Сарбаташ матимуть значний вплив на становлення економіки країни.

Таджикистан має успіхи у залученні іноземних інвестицій. В результаті економічної угоди з США, міжнародні корпорації вклали в Таджикистан більше 610 мільйонів доларів.

Проте, реформи в Таджикистані, як і в інших країнах Центральної Азії, ще потребують свого подальшого вирішення. Більшість політичних інститутів потребують подальшого реформування, щоб стати більш ефективними, щоб служити громадянському суспільству. Важко сказати коли саме відбудеться суттєва демократизація суспільних інститутів. Безумовно, для цього необхідна як воля керівництва, так і бажання народу. Тим не менш, перебуваючи під постійною увагою міжнародного співтовариства, надалі Таджикистан відіграватиме значну роль у регіоні.

6 листопада 2006 р. Емомалі Рахмонов був обраний на третій президентській термін. Він набрав 79,3% голосів. Вже наприкінці місяця указом Президента було ліквідовано десять міністерств, п'ять державний комітетів та п'ять комітетів органів центральної виконавчої влади.

21 грудня в Ашхабаді раптово помер Президент Туркменістану Сапармурат Ніязов. Складність туркменської ситуації полягає в тому, що політичне життя не було структуроване. Існувала єдина демократична партія Туркменістану, лідером якої був Сапармурат Ніязов. Насправді і ця єдина партія не відігравала особливої ролі, тому що всі рішення виходили від єдиної керівної особи держави.

Складовими сучасного процесу політичного вибору в країні є племенні й кланові зв'язки та інтереси, представники опозиції та політичні в'язні, провідні особи в туркменському уряді. 26 грудня на засіданні Народної ради були висунені, а потім затверджені шість кандидатів в президенти. Саме вони відповідають вимогам, Закону «Про вибори президента»: «кандидатом в президенти Туркменістана може бути висунутий та обраний президентом Туркменістана громадянин Туркменістана, який народився в Туркменістані, не молодший 40 років та не старший 70 років, який володіє державною мовою і протягом попередніх 15 років постійно проживав в Туркменістані, який працює в державних органах, громадських організаціях або в галузях народного господарства та той, хто завоював високий авторитет, визнаний достойним для

обрання та висунутий Халк Маслахати (Народна рада - Т.Л.)». Посвідчення про реєстрацію отримали: депутат парламенту Аманніяз Атаджиков, тимчасово виконуючий обов'язки президента Туркменії Гурбангули Бердимухаммедов, голова адміністрації міста Абадан Оразмурад Караджаєв, голова адміністрації Карабекаульського району Мухамметназару Курбанову, заміністра нафтогазової промисловості та мінеральних ресурсів Ішанкулі Нурієв та мер міста Туркменбаши Аширніяз Поманов. Туркменська опозиція висунула єдиним кандидатом в президенти Худайберді Оразова, лідера партії «Ватан», колишнього віце-прем'єра та голову Центрального банку Туркменістана. Останнім часом Оразов проживає у Швеції і, таким чином, за Законом не міг балотуватися у президенти країни.

Президентські вибори відбулись 11 лютого. Новим лідером Туркменістану став виконуючий обов'язки голови держави Гурбангули Бердимухаммедов, чию кандидатуру Народна Рада затвердила одноголосно. За нового Туркменбаши проголосувало майже 89% населення. Новий президент Туркменістану обіцяє розвинути партійну систему та інтернет. Хоча зараз в Туркменістані залишається найбільш несприятливий в регіоні інвестиційний клімат з нульовою прозорістю та гіперцентралізацією економіки. Резюме Всесвітнього банку відносно Туркменії містить примітку, що за десять років для неї було підготовлено десять стратегічних програм, але жодна не мала практично ніякого ефекту.

Остаточно поки що не зрозуміло, яким буде зовнішньополітичний курс Туркменістану. Закордонний інтерес до перспектив Туркменістану надзвичайно високий і, безумовно, всі країни намагатимуться зберегти свої попередні домовленості з цією країною. На нашу думку, суттєвих змін у зовнішній політиці Туркменістану не відбудеться. Після проголошення незалежності Туркменістан встановив двосторонні та багатосторонні відносини з рядом країн та з багатьма міжнародними організаціями. Туркменістан є членом ООН та Організації ісламського співробітництва, періодично бере участь в засіданнях країн СНД. Зовнішня політика країни визначається як «позитивний нейтралітет». Туркменістан налагоджує відносини з різними країнами – від США до Ірану. Тим не менш, вважаємо, що серед пріоритетних для Туркменістану залишаться відносини з Москвою та Пекіном, які дозволять Ашгабаду максимально використовувати свій нейтральний статус, не поступаючись власними інтересами.

Необхідно мати на увазі, що практично всі реформи політичної

системи та управління були в основному ініційовані у відповідь на вимоги міжнародних організацій та урядів західних країн, які надавали підтримку реформам в країнах Центральної Азії.

Крім того, що в системі управління регіону мають місце такі явища як клановість та трайбалізм, а високий рівень корупції став звичайним явищем у всіх центральноазіатських країнах. Існує широко розповсюджена практика отримання державних посад не на підставі професійності, а завдяки зв'язкам або фінансовим можливостям. Найзначнішого розповсюдження корупція отримала в правоохоронних структурах та судах. «Кампанії боротьби з корупцією, як правило, починаються у відповідь на вимоги фінансових донорів. Основна мета цих кампаній – отримання нових фінансових вливань. Фактично держава імітує боротьбу з корупцією. Іншою тенденцією серед керівників центральноазіатських країн є намагання зберегти владу будь-якою ціною. Для здійснення цієї мети застосовуються найрізноманітніші методи, починаючи від переслідування представників політичної опозиції та закінчуючи фальсифікацією виборів та/або ініціюванням різноманітних референдумів, які проводяться з метою легітимації збереження влади конкретними особами»⁹.

З моменту набуття незалежності країни Центральної Азії досягли певного прогресу в галузі демократизації та формування ринкової економіки. Усі п'ять держав Центральної Азії демонструють зростаючий рівень впевненості у власних силах, більшість з них докладає зусиль для зміцнення своїх зв'язків з міжнародним економічним та політичним співтовариством.

Серед спільних досягнень прогрес в галузі узгодження державних кордонів, формування дієвих державних структур та створення органів державного адміністрування, правоохоронних органів, а також органів управління економікою та фінансами. Однак, здійснення подальших економічних реформ, зниження рівня бідності, вдосконалення форм та методів управління, забезпечення дотримання закону, а також подолання залежності від експорту незначного обсягу сировинної продукції лишаються спільними проблемами.

Державне будівництво залишається основним пріоритетом

⁹ Защита власти в Центральной Азии – использование террора в качестве предлога? Видение неправительственной организации из Кыргызстана // <http://www/fti.org.kg> Там само.

усіх центральноазіатських держав. Раніше причиною більшості проблем, зокрема, конфліктів, була загроза порушення національної стабільності. Пріоритет був відданий питанням ідентифікації держави та територіальної цілісності, зокрема, визначенню державних та територіальних кордонів. Органи влади усіх центральноазіатських держав виконали величезну роботу з об'єднання своєї влади. Часто така робота здійснювалась за рахунок розвитку громадянського суспільства, забезпечення свободи преси, виконання міжнародних зобов'язань з прав людини, а також розвитку співробітництва з сусідніми державами.

Економічні реформи далекі від консолідації. Усі п'ять центральноазійських держав різною мірою зберігають залежність від зовнішніх обставин. Досягнутий незначний прогрес. Наприклад, скоротився рівень інфляції, виріс рівень ВВП, поступово налагоджується виробництво та торгівля, приватизація великих промислових об'єктів створює базу для залучення нових інвестицій та здійснення економічної діяльності. Проте довгострокове зростання, необхідне для зниження рівня бідності, багато в чому буде визначатися здатністю Центральної Азії створювати нові робочі місця та нові галузі замість тих, що залишились з часів радянської централізованої планової економіки, вдосконалювати сільськогосподарське виробництво, знайти нові ринки для своєї продукції та сировини, а також нові джерела промислових поставок. Приєднання до СОТ та доступ на світовий експортний ринок є пріоритетом усіх центральноазіатських країн, за винятком Туркменістану. Визнаючи важливість інвестиційних та структурних реформ, головним чином, в енергетичному секторі, уряди країн також зацікавлені в отриманні фінансової підтримки.